

TELEGRAFUL ROMAN.

Apere Marția, Joia și Sâmbata.

ABONAMENTUL

la „Tel. Rom.” într-una cu suplimentul „Fóia Pedagogică”

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarchie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidieceșane Sibiu, strada Măcelarilor 45.

Correspondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 45.
Epistolele nefrancate se refușă. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori
15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr.
pentru fie-care publicare.

Vacanțe....

Sibiu, 18 Iunie n. 1897.

Încă vre-o câteva zile și examenele dela școlele noastre confesionale se sfîrșesc pretutindeni, ér activitatea învățătorilor în școle se suspendază pe timp de aprópe un sfert de an.

Învățătorii, obosiți de munca cea grea, trec în așa numitele vacanțe de veră.

Ce sunt vacanțele séu feriile?

Dile de repaus și tichnă după o strădanie de atâtea luni, timp de redobândire a forțelor consumate prin activitate. Activitatea îndelungată istovesce, fisicul începe a funcționa mai cu zăbavă, intelectul se îngreunază, tóte cer repaos. Chiar și firea impune acest interval de muncă grea, véra cu căldurile ei înăbușitoare. Cu adevérat! Dacă dintre diriguitorii mersului nostru cultural merită cineva timp de recreare, apoi îl merită în primul rënd învățătorii.

Despre decursul esamenelor dela școlele noastre populare din archidieceșă ne-au venit rapórté din tóte părțile. Tóte glăsuesc în modul cel mai satisfăcător:

Școle împodobite cu flori și cu ramuri verdi, elevi și eleve în vestimente de sêrbătoare, părinți cu lacrimi de mulțumire în ochi. Învățători harnici își dovedesc succesul muncii lor, arată frumoșe rezultate din tóte obiectele de învățământ. Protopopi zeloși rostesc instructive cuvinte cătră popor și elevi...

Cetind aceste rapórté rămâi plăcut atins; îți fac impresia, că ai asistat la o avéntată sêrbare națională, la o ți de îmbelsugat seceriș. Ne încântă în-deosebi două împregiurări remarcate în aceste dări de sémă.

Intâiu. În anul decurs școlar s'a pus mai mare greutate și s'au dovedit mai mari succese ca până acum în studiul religiunei și mai cu sémă în istoria bisericéșcă. Este cunoscut, că acest obiect, care până mai eri alaltăeri forma

asa ȑicënd întregul plan de instrucțiune în școlele noastre, se negligrase fórté mult în timpul din urmă. Peste isvorul necesat și limpede ca cristalul crescusera pe nesimțite buruieni, cari amenințau a'l acoperi. Era timpul ca învățătorii să observe aceste buruieni și să le delătore, ceea-ce au făcut'o prin abȑicearea de modul mechanic de predare a obiectului, prin atribuirea atențiunei cuvenite, prin ridicarea din nou a religiunei la rangul prim. Îmbucurătoare, de tot îmbucurătoare este apoi vestea, că prin predarea istoriei bisericesci, învățătorii noștri se nigruesc cu succés a desvolta necesara consciință de confesiune.

A două împrejurare mulțamitoare este sciarea, că în anul acesta s'a cultivat mai cu succés ca în anii trecuți musica vocală. Afară de cântările bisericesci s'a cultivat și în mod intensiv și cântarea noastră poporală națională, cântări eșite din inima poporului și armonisate de cei chemați, cântări cari sunt scumpe giuvaieri pentru noi și pentru istoria noastră națională.

Cântul are la noi la tótă întem-plarea mai mare importanță ca la alte popóre și tocmăi din acest motiv de vine în școlele noastre — deși numai studiu facultativ — totuși un însemnat și necesar mijloc educativ. Cântul are la noi chemare națională și din acest motiv trebuie să i-se deie terenul cuvenit. Și când venim a înregistra succese obținute pe acest teren, n'avem decât să felicităm pe învățătorii, cari bine ș'au conceput chemarea în direcția această.

Nu urmază ca noi să cultivăm cântări agitatóre împotriva statului și a rasei ce ne persecută, nu urmază ca să procedăm astfel, încât să ne atragem în măsură și mai mare urgia celora ce ne supraveghéază cu ochi rêvnitori și pofitori de jertfe, nu este nici un postulat național de a cultiva doine lucăcesci și alte nășdrăvenii efemere, — pentru a ne achita de datorința noastră pe acest teren. Avem noi alte cântări, produse înălțător de poetice ale imaginațiunei vii și ale sentimentelor

abundante înherente poporului nostru. Avem cântări o mulțime, cari preamăresc ginta noastră, îmbărbătează și edifică, — aceste să se cultive. Suntem veseli a constata pe basa multor dări de sémă, că da, aceste s'au cultivat.

Și încoronați de succese învățătorii parăsesc acum pragul școlei.

Fi-vor ore vacanțele liniște deplină, zile de neactivitate absolută pentru ei? Nu, ar fi trist, dacă astfel ar pricepe cine-va noima vacanțelor. Este sărăcie de duch, când cine-va identifică liniștea cu neactivitatea.

Feriile sunt pentru recreare, însă totodată și pentru culegerea de puteri noué. Puterile consumate trebuie restabilite, primenite și îmbogățite cu altele. Mai mult ca ori și când are acum învățătorul timp de a ceti și ași acuira cunoscințe, dând corpului mai multă liniște ca în decursul anului, ér spiritului mai multă hrană. Acum mai mult ca în decursul anului, învățătorul are privilegiu de ași încerca condeiul și elasticitatea gândirei, pregătindu-se cu teme instructive pentru adunările învățătoresci. Acum ajunge în și mai des și strîns contact cu poporul, în cari își pôte sădi alătura cu preotul, învățăturile de lipsă, — căci învățătorul nu are misiune numai între cele patru ziduri ale școlei, ci și afară de aceste. Acum ajunge învățătorul în poziție de o conóșce prin proprie intuițiune tóte moravurile poporului ce trec preste scena vieții de veră; încântătoarele datini de pe timpul secerii, cu claca și cununa și cu horele șăgalnice. Cât material instructiv de exploatat...

Étă deci, că terenul de muncă în timpul vacanțelor este destul de vast. Sperăm, că precum în școlă, așa și în timpul acesta, învățătorii noștri își vor șei împlini cu entusiasm datorința, astfel, ca rapórtéle ce ni se vor trimite pe la începutul fiitorului an școlar, să fie tot pe deplin satisfăcătoare.

Salarisarea.

VI.

În cadrul articolilor de față trebuie să dăm considerațiune și deslușire și întrebării: Cum are a se executa salarisarea protopresbiterilor și a Archieurelui?

Nătăgăduit această întrebare e vrednică de un răspuns potrivit. În actualul stadiu al cestiunei cu salarisarea, se scie, tocmăi protopresbiterii sunt aceea, care stau mai rău și Archieurel. Archieurel își avea în parte mare salariul din sidoxia ce o încassa statul. De odată cu încetarea de a încassa statul sidoxia, a devenit primejdut și acel salar — mult-puțin, cum era. Protopresbiterii éráși se susțineau din ședulele cununaților. Ștergënd congresul acele ședule, protopresbiterii de odată și-au perdut aprópe tot venitul. Ușor se înțelege murmurul ce'l fac ei din această pricină.

Cestiunea e și gingașă și încurcăță. Amăna însă nu se pôte, trebuie deslegată. Ce e de făcut? Cum ar trebui să se evite eventualele perturbațiuni?

Încât e pentru Archieurel, de present alt espedient nu e, decât să se susțină praxa veche cu sidoxia. Poporul ore-cum s'a dedat cu contribuțiunea asta, și nu'i vine neobicinuită. Și mărită cu ceva, tot cred, s'ar puté face ispravă. Când lângă cei 10 cr. s'ar mai adauga un plus de 5 cr. de familie (ceea-ce e cu mult mai puțin ca o corónă, și s'ar putea mai cu înlesnire încassa), ar da o sumă anuală, din care, pre lângă salarul Archieuresc, s'ar putea da la fie-care protopresbiter anual 300—350 fl.

În termin mediu un protopresbiter nici n'a pierdut mai mult din ședulele pentru cununați. Póte cu taxele pentru divorțuri să fi perdut mai mult, altfel cu greu cred. Datele nu vorbesc despre mai mult.

Celelalte taxe, ce protopresbiterii le-au încassat în formă de diurne din fondul parochiilor, au remas neatinse. Se încasséază și aȑi.

FOIȚA.

Documente pentru limbă și istorie.

(Urmare și fine.)

10.

Manuscript românesc din anii 1811—1813, în folio, ce stă din două părți: una de 30 foi, scrise „prin smerenia și nevrednicia mea mult păcătosul și mai smeritul Ioan Zichil ot Sohodol” érá alta de 29 foi: „de mâna mea a păcătosului și smeritului Ioan Sin Bucur Zecheriu în Sohodolul Branului în anul 1811 August 7”.

Cuprinsul manuscriptului sunt *predici* basate pe istoria evangeliilor și a vieții sântilor. Manuscriptul acesta se distinge prin frumșeta literilor inițiale dela tituli și începutul capitulelor, cari prin desemnuri lineale și în colori intercaléază flori, animale, mai ales șerpi și alte figuri.

11.

Chronograf, ce se ȑice scrierea anilor, care s'au scris acum în ȑilele Prea-Înălțatului Împérat

al Austriei Franciscus cel dintâiu, prin ostenela mea mai în jos numitul. Brașov 8 Februarie 1823. Constantin Gridovici.

S'au început a se scrie această carte la 12 Noembrie și au luat sfârșit la 7 Februarie”.

Manuscriptul acesta, ce se vede a fi fost decopiat după altul, constă din 501 fețe în folio mare, legate solid, cuprinde Istoria biblică începënd cu facerea lumii, istoria împărățiilor asirice, persice, macedonice, sirice, a Romanilor, istoria bizantină și încheie cu sinodul dele Florența, cu subserierile celor ce au luat parte, cuprinderea Brusei prin Turci, și „ca să se scie când s'au zidit vestita Veneția și câți principii adecă domni au fost până acum”, numindu-i pe toți cu indicarea anilor când au domnit, până la a. 1763.

La finea cărții se află următoarele versuri Acrostichone, din a căror inițiale iese numele Constantin Gridovici:

Cu adevér nici odată n'am iubit mai tare,
Grăesc în credință! că această séră,
O frumoșă istoria n'a fost ca să-mi placă,
Rîvna cine are să o cinstéască tótă.

Sunt încredințat, că plasoforia din destul luând

Inima să-i salte punëndu-și în gând;

Tot folosul vèd, că dobândii,

Dintr'acéstă carte, ca ce o cetii.

Adevérat și lacrimile încă încep a-l prelinge!

Omul cât de tare nu-l pôte învinge,

Necurmatele bătăi totdeauna auȑind,

Vărsări de sânge nici odată nelipsind,

Din pricină unii pentru țéră în răsboiu periră,

Isbânda pe urmă tot o dobândiră.

Isprăvind dar acestea eu mă dau rugării.

Cerșind pre cetitoriu să mă dea ertării.

„Mai încolo rog pre cetitoriu, că de se va întempla vre-o greșélă a afla, să nu huléscă. ci cu duhul blândețelor să o trecă cu vederea, că precum ceriul cu anevoie este a se vedea fără de nori, așa și scriitorul cu neputință este a nu i se ascunde vre-o greșélă (mai vîrtos ameȑit fiind de multa scri-sóre) subț perdeaoa ochilor.

Fiți sênătoși.”

Constantin Gridovici m. p.

Vrând a meliora salarul protopresbiterilor, la ce nime nu pôte fi contra, sê se mărăscă cu ceva sidoxia actuală, ca sê se pôtă și salarul Archie-reului presta în sumă mai corespun-dătoare. Pentru acest scop preste 15 cr. de familie cu puțin va trebui mai mult, sêu de fel nu. Socotim, de o cam dată ar fi destul atât. Incât n'ar fi proto-presbiterii deplin despăgubiți pentru perderile avute, se pôte totuș recurge la mijlocul de a mări cu ce-va diurnele avute dela parochii. Lângă 5—10 fl., cât se încassază de present, de se vor încassa cu vr'o 2—5 fl. mai mult, nu se va simți ceva perdere însemnată la fondul parochial.

Acastă afacere din urmă e tréba protopresbiteratului și a sinodului protopresbiterial. Eu sunt de părerea, că s'ar putea în percente socoti taxele protopresbiterilor după proporția capitalelor de care parochiile dispun și după lipsele ce s'ar acoperi.

Nu am scire sê se fi pus în sinó-dele protopresbiterale pe tapet salari-sarea protopresbiterilor, decât pôte în un tract sêu dóue. Destul de pagubă. Pare-mi-se, că protopresbiteralele în sfera lor de activitate ar putea contribui în mare măsură la rezolvarea problemei, și consistoriul ar fi chemat numai sê suplinescă ceea-ce nu s'ar ajunge, în-tocmai ca și la preoțime ajutórele ce din timp în timp se dau. Se înțelege, că astfel de ajutóre la protopresbiteri tre-buiesc sê fie permanente din „sidoxie“.

Trebuie recunoscut, e drept, că trac-tele nu într'o formă, nici tóte în de-stulă măsură sunt capabile a dota pro-topresbiterii. Deci ajutórele n'ar putea fi dela consistor pentru toți protopres-biterii egale. Asta nu împórtă. Nu împórtă nici când între salarele proto-presbiterilor ar fi diferență, căci dór' diferență este și în salarele preoților, deși rangul e acelaș, deși cualificația nu difere, pôte, cu nimic. Diferență au fost între salarele protopresbiterilor și pân'acum.

VII.

Pân'aci am avut în vedere numai partea pe care cale s'ar putea obține îmbunătățirea în dotarea clerului, fără mari sgduiduri, în internul bisericeii.

Este o parte a problemei însă, care — aci am în vedere preotul dela sate — e cea mai neplăcută. N'am de-stule cuvinte a o reproba. Înțeleg mo-dul de a se încassa dotațiunea preo-tescă, și felul ei. Nu e destul, că preo-tul sê dotază de tot în mod primitiv; cu óuê ferte, lumini și colaci — sê'i lași acolo, unde sunt, dar apoi trebuie însuș sê fie cassarul sêu propriu. Sê umble, sê cerșescă, sê se căciulescă, dacă'i trebuie ceva. Și asta ar trece, când cel puțin ar putea încassa și primă regulat, ce-i compete. El însă și după ferdeluță trebuie sê accepte, până fi mai trece pofta de ea.

Se pôte închipui poziția critică a preotului. E silit vrând nevrând a re-curge la mijloce mai severe, pentru a nu rămâne peritor de fême. Atât mai trebuia, pentru-ca conflictul sê fie pro-dus și pentru-ca nemulțumirea contra lui sê crească. Apoi de se întâmplă ca și preotul sê fie cam „încăpăținat“, cum se dice, și vehement în privirile sale — de fel nu e de trăit cu astfel de om. Cine se învêrte prin lume și vede cu ochii cele ce se întâmplă prin parochii, ușor cade pe gânduri.

Adevêrul dóre, dar trebuie exprimat.

Nu asta ar fi inonvenientul cel mai mare. Regularea salarelor în sine nu e îndestulătoare. Se pôte, pe hârtie sê fie bine tóte, praxa însă decide. Se pôte sê am eu ca preot 4—600 fl. statoriți, trebuie însă mare semn al în-trebărei, de voi încassa estimp sêu anul viitor atâta, sêu nici odată.

Nu de géba preotul se rógă con-tinuu la Dumnezeu, el trebuie sê se róge și pentru salar sê i crească. Preo-tul nici odată nu scie pe an înainte cât venit va avé, și în cele mai multe casuri, când are mai urgentă lipsă, nu

capătă nimic. Un funcționar cu salar regulat și fix, totdeauna își pôte în-tocmi afacerile, ca pe când sosesc prima luni, sê și procure ce-i lip-sesc, — preotul n'o pôte face. El tot după noroc sperază. Norocul mai totdeauna întârzie.

Se pricepe starea sufletescă a preo-tului.

Deprimarea e nota caracteristică, mai ales când l-a înzestrat Creatorul și cu familie, de a cărei sôrte și cre-scere trebuie a se îngrijii.

Preotul trebuie ridicat, făcut inde-pendent de atâtea fluctuațiuni. Inter-esul întregei biserici e acesta.

Insê pe ce cale?

Ací este rëndul a indigita părțile bune la felul cum sinodul nostru ar-chidiecean a intenționat a regula dota-țiunea clerului, prin nóua contribuție de o corónă. Decât că sinodul a re-gulat chestiunea numai în parte, nu în totalitatea sa.

Așa cred, că salarisarea clerului se pôte numai în totalitatea sa regula fundamental.

Măsurile, aparte luate sunt numai cârpituri.

Sistemul cu salarisarea regulată a clerului subaltern trebuie statorit, *ce-lalte urmază de sine*. Fără îndoială atunci nu este alta de făcut, decât a se satori cuotisațiunea percen-telor, care au sê incurgă la sa-larul clerului superior.

Recunosc bucuos, că pot ocu-ra momente de natură gingașă, țintind a regula cestiunea în așa mod radical, cum s'ar dice. În locul prim gelosia comunelor va fi obstacolul de căpete-nie, cari vor tinde a-și apêra dreptul și punctul lor de vedere autonom, în regularea dotațiunei preoților: însă interesul de conservare proprie a bise-ricii, cred, ar delătura obstacolele de această natură.

Deocamdată de regularea venitelor stolare vorbă nu pôte fi. Acele vor fi menite a forma accidentele salariilor regulate, care la început la tot casul caută sê fie modeste. Tóte oficiile be-neficiose de accidenții, pentru preoți va fi tot astfel.

A reforma venitele stolare nu e recomandabil nici din punctul de ve-dere al datinelor și obiceiurilor creștine. Perđând datinele, contribuie la perderea și timpirea simțului religios și moral în popor.

Reformă se va face pe terenul venitelor óre-cum mai regulate. Se vor regula acele pe temeiul de a puté deveni cu timpul salare fixe. Se în-țelege: ferdela, porțiunea canonică etc. nu vor fi de ajuns, de aceea va trebui a se trage în combinație tóte acele mijloce, cari s'au determinat (în art. V.) mai sus, se va aduce în legătură și cu taxele sidoxiale șcl.

Pentru astă-dată aş merge prea departe, expunând modul cum sê se procedă. E destul a indigita calea, cei chemați au a medita serios asupra lucrului.

Consistoriul ar face bune servicii cauzei, deschiđând o anchetă și adu-nând datele necesare și venind la si-nod, pe basa stării faptice, cu o propunere în sensul căreia sistemul cu salarisarea sê și afle desnodamêntul cel mai firesc și mulțumitor.

Din parlamentul magiar.

Ședința dela 10 Iunie 1897 st. n.

La ordinea zilei: continuarea desbaterii speciale asupra proiectului de lege despre *pracedura penală*.

Bernáth Béla vede în proiectul de față vătămarea libertății personale, când cineva este substras dela judecătoria sêu naturală și dat pe mâna altui judecător excepțional. Afară de acesta, guvernul prin acest proiect vatămă și constituțiunea, căci face din statul actual constituțional un stat polițial.

Ragály Lajos atacă proiectul fiindcă tinde la restrângerea libertății de presă. Ce

e mai curios, — dice R., — e împregiura-rea, că încă vechia procedură penală nici n'a fost pusă în practică în total și deja s'au apucat de revisuirea ei. Apoi proiectul de față e necorespunďătoriu și din cauza, că scutirea onórei private o ia din mâna opiniei publice — din mâna curților cu jurați — și o pune în mâni necompetente, în cele mai multe casuri. Făuritorii acestui proiect de lege tac despre adevêratul scop al acestuia, re-stringerea libertății de presă, și umblă cu lumina, ca cei cu lampa ascunsă luminându și numai lor.

Biró Lajos dice, că statul vrea sê aca-pareze tóte pentru sine. Și-a înmulțit ofici-anții teribil. Adevêrul se perde în sumede-nia paragrafilor. Proiectul actual favorizează interesele unor clase. De onórea agricultori-lor puțin se interesează. Mai mult țintesc la păstrarea onórei mercantile ca jurnalistica sê nu o pôtă controla și sê descopere apucături-le necuviincioase ale mercatorilor.

Față de acestia cêrcă a a apăra proie-ctul Kristoffy Iózsef, care dice, că proiectul de față apărá onórea privată și cea fami-liară mai mult decât legile de până acum.

După pauză ia cuvêntul Mezössy Béla, care combate pe Kristoffy și dice, că guver-nul respinge mereu acusa, că tinde la res-trângerea libertății de presă, dar pentru aceea totuși o face și neincetat cêrcă a-si lărgi cercul de dispunere cu puterea. Și acum, proie-ctul de lege despre procedura penală e nu-mai pretext, că tinde prin el la apărrarea onórei private, în sens propriu însă are de scop restrângerea libertății de presă.

Ședința dela 11 Iunie n. 1897.

Ađi ambele case ale parlamentului no-stru au ținut ședințe.

Mai importantă a fost ședința casei magnaților. unde s'au pertractat dóue proiecte de lege: despre edificările la acade-mia magiară accentuând aci aderenții parti-dului poporal caracterul catolic al universi-tății din Pesta și despre ameliorarea sorții țiurniștilor.

La sfêrșitul ședinței baronul Vécsey și-a retras interpelațiunea în cauza orientală, ca devenită neactuală, interpelațiune la care ministrul președinte nici până ađi nu i-a răspuns, cu tóte, că au trecut 5 săptămâni dela prezentarea ei.

Tot baronul Vécsey înainteză o inter-p lațiune adresată ministrului de interne, în care îl întreabă, că are idee despre lățirea socialismului pe șesul de jos al Ungariei și dacă are sê arete, că are și alte mijloce pen-tru împedecarea lățirii și oprimarea lui atară de baionetele jendarmilor.

În casa deputaților s'a continuat per-tractarea proiectului despre procedura pe-nală.

Marjay Péter declară, ca presa liberă e necesară pentru luminarea poporului și înaintarea literaturii. Numai pécătoșii și cei dela putere, cari abuzază de această putere, se tem de presa liberă. De 30 de ani încóce s'au făcut multe întocmiri în stat, dar popo-rul a sêrăcit.

Reguleze guvernul pe vigeții, cari îm-bată capetele multor copile din familii bune.

Visontai Soma dice, că §. 16 al acestui proiect de lege (despre procedura penală) e un scandal condicional. Dacă acest proiect de lege va deveni lege sancționată, atunci presa nu va mai fi liberă și se vor spori ca în Germania Sitz-Redakteur-ii, Strohm-ann-ii.

Arată apoi, că proiectul de față stă în contradicere și cu legile existente deja. Acu-sații pentru vătămarea de onóre privată erau urmăriți prin curțile cu jurați nu numai făp-tuitorii propriu țiși, ci și cei cari au contri-buit la acea vătămăre, direct ori indirect, până când după procedura proiectată, vor puté fi dați în judecată numai făptuitorii, propriu țiși.

După pauză cêrcă min'istrul Erdély a se apêra contra atacurilor lui Visontai, dicând că judecătoria când e sê judece asupra ata-cerilor de presă, nu mai e judecătorie, ci juriu, și nu înțelege cum pot opoziționali sê-l înțelégă réu, ori sê-l interpreteze fals. (Ilaritate sgomotósă între opoziționali.)

După unele reflexiuni din partea lui Visontai și apoi ér a lui Erdélyi, ședința s'a terminat.

Concertul „Reuniunii de cântări“.

Concertul „Reuniunii române de cântări din Sibiu“, dat în sala dela „Gesellschafts-haus“, Mercuri, în 4/16 Iunie, cu concursul excelentului prim-baritonist dela opera regală din Stuttgart Dimitrie Popovici, a succés splendid.

Programul s'a început cu balada de D. Bolintineanu „Muma lui Stefan cel mare“, arangiată pentru soli, cor mixt și orchestră de componistul nostru G. Dima.

Compoziția ca atare este artistică și o fidelă și adecuată interpretare a cuprinsului baladei, a întâmplărilor vârsate de Bolinti-neanu în versuri.

Chiar fără a urmări textul scris erai în stare din melodii sê găcesci textul, care se cântă.

Descrierea terenului romantic, în care e aședat vechiul castel, se începe cu nisce armonii domóle, ca și fondul, pe care are sê se de-pingă un frumos tablou. Părea, că ađim murmurul tainic al rîulețului, care curge la pólele delului, când în tonuri sfășiiitor de triste intra sopranul, reproducând pe „tînêra domniță“, care „plânge și suspină“, ér basul explică în tonuri mai energice motivul plân-gerii, încât pare că veți, cum o armată plină de speranță cu „domnul“ ei în frunte plecă în contra dușmanului secular.

Neîntrecut de potrivită și nimerită este părțicia din cântare, ce reprezintă în tonuri îngrijirea sórei veghietóre, îmbărbătând „cu dulci cuvinte“ pe credincioasa sóție a fiului ei.

Accente mai dulci și mai pline de mân-găiere nici închipul nu se pot.

„Orologiul sună nótea jumătate“, părin-tele Isaiia Popa, reprezentând pe Stefan, învins și rănit, cere mamei îngrărea în castel. La înce-pul versul lui este rugător, dar la „Des-chideți pórtă... Turcii mē'neungior“ devine mai energic și când ne spune, că „vêntul suflă rece...“ își vine sê-și strîngi hainele pe lângă trup, deși în sală e o căldură simțită. Dl Popa și a achitat bine rolul, cu tóte că acum mai mult numai incidental se ocupă cu musica. Înfațișarea lui de eroul însă nu ne mulțumia, vđându-l fugind de Turci; dórá nu-i Grec... Avertismentul și urmază, căci muma nu re-cunósce sê aibă fii, cari fug de dușmani; pórtă castelului ei este numai arc de triumf, ér nu întrare pentru fugari.

Rolul mamei l'a predat d-na Dima cu deosebită frumseță, deși nu era tocmai în bune dispozițiuni, încât era mai sê se amâne concertul pe altă dată. Noi am rămas pe de-plin mulțumiți de vocea-i sonoră și fôrte sim-patică, ce și-a ajuns culmea în eroica și patriotică poruncă:

„Du-te la oștiere! pentru țêră mori!

„Și-ți va fi mormêntul încoronat cu flori!

Dómna Dima este ađi în reuniune o forță de primul rang, care în timpul din urmă a făcut progrese uimitóre. Cântecul ei nu se d'stinge numai prin o predare precisă și corectă, ci mai mult, ea posedă un alt plin de farmec, care te pêtrunde și ți sfășie inima

Timbrul plăcut și farmecul cântării d-nei Dima era imposibil sê nu mișce pe Stefan (Popa).

Acesta se și întórece, și sunând din cor-nu-i își readună óstea. Sfêrșitul cântării, unde corul își manifesta puterea sa, este de tótă frumsețea, mai ales, că armonisarea este fă-cută pe basa melodiei naționale a acestei balade, pe care cu toții de copii o cunósceam, dar al cărei frumseță nici-când n'am simțit'o, ca și acum fiind aceea vârsată în formele cele mai artistice.

Partia acesta din urmă este din cele mai succese. Tóte forțele își desvóltă valórea lor. Sopran, alt, tenor, bas, orchestră, trim-bițe, tobe etc. scot din sufletul lor sunete îngrozitóre și totuși frumoșe. Te simțesci transportat în mijlocul câmpului de luptă, dar în sala de concert aflându-ne, sentimen-tele de gróză se amesteca cu sentimentele de plăcere, cauzate de armonica impresiune, ce se produce prin curentul tonurilor contopite.

Dl Dima pôte fi mândru de armata-i valorósă și bine disciplinată; ea constă nu din gregari simpli, ci din fôrte musicale bine probate și distinse. Munca, ce de nenumê-rați ani cu stăruință de fer o desvóltă pentru reuniunea sa și a noastră a tuturor, a produs neașteptate róde, cari devin din ce în ce mai îmbelșugate și mai cópte.

Deosebită amintire merită dl Dima la locul acesta pentru valoroasă-i compozițiune. Mai ales două considerante nu pot fi trecute cu vederea. Deoparte, că a suflat duh de viață plină de farmec într-o poemă, care cuprinde momente falnice din viața noastră națională; de altă parte, că însuși duhul suflat este românesc, întru cât melodia, cântarea, ce însuflețește textul, nu este o melodie în diferență, ci compusă din motive naționale.

Etă în aceste câteva cuvinte expusă direcțiunea, în care au să înaltele compoziții noastre, fiind, ca activitatea lor musicală să fie cu efect dăinuit în desvoltarea noastră musicală, și să facă operele lor epocă în istoria muzicii române.

Un compozitor român i-și va ajunge în viața nemului nostru culmea activității sale musicale atunci, când materialul luat din faptele nemului său, îl va îmbrăca în haine naționale, și mai ales în formele, cari sunt produsul sufletului poporului, dar perfecționate pe baza rezultatelor ce s'au obținut pe terenul muzical.

Ori-cât ar fi arta musicală de fără restricțiuni de neam, ori-cât ar fi de internațională, totuși nu se poate nega, că o cântare i-și ajunge zenitul farmecului său numai fiind totodată și națională. Nu-i d. e. cântare pe lume, care să însuflețească pe Francesi mai mult, ca și Marseillaisa lor.

Nici nu-i mirare, căci ori ce artist devine cu atât mai plăcut, mai înțeles și deci mai valoros, cu cât mai mult scie pătrunde în spiritul poporului său, expunând în forme artistice manifestările lui. Numai pe un asemenea artist îl înțelege poporul său. Ce ese din sufletul poporului, întră er la sufletul lui; *er ignoti nulla cupido*.

Interesul pentru ce e poporal, pentru moravuri și obiceiuri vechi, pentru povești, poezii și cântări populare, cu un cuvânt pentru tot ce se poate privi de o manifestare instinctivă a sufletului poporului, isvorește din feliurite motive.

Simțul pentru aceste manifestări s'a trezit în veacul trecut. Causile au fost parte momente sociale, parte estetice.

Rousseau produce mai întâi mare revoluțiune pe terenul vieții spirituale prin susținerea principiului, că înmulțirea științelor și continua cumințire s'au civilisare a omeniei nu a condus la îmbunătățirea moravurilor, deci pledează a ne reîntoarce atât în educațiune, cât și în administrațiune de stat și în toate afacerile vieții noastre îndrept la natură, la popor, la viața primitivă, lapădând formele civilizațiunii. Prin această pledare, de altcum exagerată, se atrage atențiunea tuturor asupra poporului și a celor populare.

De altă parte Herder caută în popor, și noi dicem, că la bun loc, isvorul poeziei și se inspiră de duhul spiritului poporal în toate manifestările aceluia.

Curentul nou a cuprins tinerimea și lupta s'a început în „spiritul lui Rousseau contra lui Voltaire, în numele istoriei contra idealului construit, în numele credinței contra îndoelei, în numele geniului contra regulilor date“.

Cei ce l'au urmat și înțeles bine și neexagerat, au învins și au devenit mari, atât la Germani, cât și la toate popoarele culte. Activitatea lor a rămas în valoare pentru respectivele popore pe toate timpurile.

Insuflețirea ce a produs-o în noi cântarea baladei, și care s'a manifestat în freneticele aplause, este cel mai puternic argument, că dl Dima bine a purces, și că în numita compozițiune regăsim momentele expuse mai sus.

Cine a urmărit activitatea dlui Dima, acela scie, că asemenea produse are mai multe, și că ele au fost gustate de publicul român cu multă plăcere.

Ne cuprinde deci mirarea, vedând că tocmai la asemenea ocaziuni se accentuează „internaționalismul“ activității valorosului nostru compozitor Dima, când noi cu totă convingerea datorăm suntem a constata, că d-nul Dima este conștient de misiunea sa, și lucră în spiritul unei direcțiuni sănătoase.

Noi numai laudă îi putem aduce pentru cele prestate până acuma și pentru cele ce avem speranță, că vor mai urma.

Dr. Elie Cristea,

(Va urma).

Din România.

Maj. Sa regele Carol I. al României va fi reprezentat la jubileul domniei de 60 de ani a reginei Victoria pe tronul Angliei, afară de dl I. Bălăcean, ministrul României la Londra, prin dl general Eustatiu Pencovici, fost ministru de resbel, delegat al României în comisiunea europeană a Dunărei, în calitate de trimis extraordinariu și ministru plenipotențiar, însoțit de dl Lt.-colonel Georgescu, adjutant al M. Sale Regelui.

Maj. Sa regele a conferit eminentului medic berlinez Dr. E. von Leyden, care a fost chemat să a venisă axamineze bôla principelui moștenitor Ferdinand, marele cordon al ordinului „Coroana României“.

Bôla principelui moștenitoriu a devenit cu totul nepericuloasă și convalescența continuă a se îmbunătăți.

Prin decret regal s'a hotărât, că ziua de 10 Maiu (aniversarea ridicării României la regat, 1881) să fie și de sărbare școlară pentru toate școlile din țară.

Ploile mai încetăză și desperarea agricultorilor începe în parte a scădea.

Noutăți.

Nou profesor român. Aflăm cu plăcere, că dl George Vătășan, absolvent de filosofie din Cluj și stipendistul fundațiunii Gojdu, a depus în zilele acestea cu succes bun censura de profesor din istorie și geografie.

Un proces pentru tradare de patrie. În 15 a curentei n. s'a pertractat înaintea curții cu jurați din Viena procesul fostilor oficeri Bartman și Vanicsek, cari stau sub acuză grea de tradare de patrie. Locotenenții pomeniți au făcut desemnuri de teren pentru a le vinde puterilor străine. Călăuzului de tren i-a bătut la ochi afacerea, a făcut arătare șefului unei gări, care a deținut pe învinuții cu gendarmii. Bartmann ca făptuitor, er Vanicsek ca complice, stă înaintea judecătoriei. Judecătoria militară cu 7, resp. cu 4 ani înainte de gradase pe oficerii pomeniți pentru afaceri de onore. Bartmann spune, că a stat în relații cu mai multe state străine, cărora le-a vândut planuri de mobilizare cu prețuri mari. Jurații au declarat unanim, că acușatii nu sunt vinovați pentru tradare de patrie, ci pentru spionaj. Judecătoria a osândit deci pentru crima de spionaj, pe Bartmann la 5 ani, er pe Vanicsek la 2 ani pușcărie.

Examen. Ordinea examenelor publice la școala gr. or. română din Rășinari cu finea anului școlar 1896/7:

Duminecă, în 22 Iunie 1897: dela orele 8—10 a. m. clasa I. de fete; dela 10—12 clasa II. de fete; dela 3—5 p. m. clasa I. de băieți; dela 5—7 clasa II. de băieți.

După examen exerciții gimnastice cu clasa a II-a de băieți.

Marți, în 24 Iunie 1897: dela orele 8—10 a. m. clasa III. de fete; dela 10—12 clasa III de băieți; dela 3—5 p. m. clasa IV. de băieți și fete; la orele 5¼ exerciții gimnastice cu clasele III și IV de băieți; la orele 6 producțiunea corului și încheierea anului școlar; apoi excursiune în grădina școlară.

Lucrul de mână femeiesc va fi expus în o sală a edificiului școlar, Marți, dela orele 2—6¼ p. m.

La examenele acestea se invită cu totă stima amicii și binevoitorii acestei școle.

Rășinari, din ședința corpului inv. ținută la 4 Iunie 1897.

Diracțiunea școlară.

Rusia fără moștenitor. Dilele trecute țarevna a născut. După cum se telegrafază și de astă dată țarevna a născut fată. Deci moștenitor încă nu este.

Maghiarisarea orfeelor. Ministrul de interne maghiar a trimis căpitanului de poliție din Budapesta un ordin pentru a regula orfeele și alte locale de petreceri în chip

uniform. Acest ordin, cu începerea lui August în parte, er cu începerea anului viitor în totalitatea sa, se va pune în lucrare, și în conformitate cu el *programa orfeelor și a altor locale de petreceri cu cântări și spectacole, are să fie pe jumătate ungurească.*

Două luni închisore pentru omor. Ne aducem aminte, cum magnatul maghiar Bánffy János a împușcat anul trecut pe un țeran maghiar din Nagyfal.

Procesul criminal s'a pertractat în 11 a curentei în Zéla. Tribunalul a condamnat pe dl baron, pentru omor „din negrijă“ la închisore de — două luni. Justiție ungurească!

Iubileul Reginei Angliei. Regina Victoria la sfârșitul săptămânei iubilare va lansa o scrisore deschisă către toate popoarele lumii, cari vorbesc englezesce, în care va mulțumi pentru dorințele de bine de cari au făcut o părtășă din incidentul iubileului său. Scrisoarea va apăre întâiu în toate foile engleze apoi se va trimite prin fir telegrafic în toate părțile lumii. La dorința Reginei se vor lua dispoziții de a se răspândi epistola în toate păturile poporului englez în așa chip, ca aceea să pôtă fi conservată de toți ca suvenir.

După foile engleze la cortegiu vor participa — la cas de timp favorabil — 5 milioane de oameni. Publicul privitor se compună la aproape 2 milioane, care va sta pe trotuar, pe tribune și în ferestri. Prețurile de pe tribune și ale ferestrilor sunt fabuloase: o ferestră cu 120 fl. în cel mai înalt etagiu e bagatel. Din colonii au sosit și continuă a sosi deputațiuni, cari prin diferitele lor îmbrăcăminte dau un aspect curios stradelor Londrei.

Representantul monarhului nostru, arhiducele Francisc Ferdinand va locui în palatul Horner.

Atentat contra presidentului Faure. Duminecă, presidentul republicii franceze era să cadă jertfă unui atentat îndreptat în contra lui.

În pomenita și adecă presidentul însoțit de familia sa și de notabilități a mers la Longchamps, unde se țineau alergări de cai. Pe cale, tocmai când trăsura a ajuns în apropierea cascadei din Bois de Boulogne, o țevă de oțel, umplută cu dinamită, a explodat. Lângă țevă s'a găsit o bucată de hârtie cu insulte la adresa lui Faure, un pistol și un stilet. Pe mânerul pistolului era gravat: „Executarea lui Felix Faure“. Pe stilet sta scris: „Alsacia—Lorena—Polonia“.

Au deținut trei persoane, bănuți cu atentatul, cari însă au fost eliberați.

Au mai deținut, după cele mai nouă sciri, doi anarhiști străini.

Irmormentarea tragediei Wolter a avut loc în Viena în 16 a curentei n. pe lângă condolări mari. Au condolat toți membrii Curții imp. La înmormentare au luat parte reprezentanții Curții, garda artistilor și scriitorilor și întreaga societate distinsă vieneză. În dispoziția funestă s'a amestecat și un incident penibil. Celebra artistă a Burgteatrului, Adela Sandrock adecă a primit mai multe scrisori (60 la număr) amenințătoare, în care se face atență, să nu ia parte la înmormentarea lui Wolter, căci va fi insultată, și totodată i se face propunerea să nu mai pășescă pe bină. Se vorbește adecă prin Viena, că între cele două artiste ar fi existat relații dușmănoase iscate din emulația după lauri, ceea ce ar fi accelerat sfârșitul lui Wolter. Sandrock însă a declarat de repețite-ori, că ea a trăit în relații amicale cu Wolter. Și de fapt Sandrock n'a luat parte la înmormentare. Epistolele s'au dat poliției, care a făcut dispoziții extinse pentru apărarea artei. La mormânt s'au rostit mai multe discursuri.

Din faptele gendarmilor unguresci. În hotarul comunei Szecseő, doi gendarmi au prins mai zilele trecute doi țigani corturari, cari, cu concesiune dela autorități umbrau din sat în sat, susținându-se din cârpitul de căldări. Criminalii de gendarmi au tractat cu nefericiții țigani în chipul cel mai barbar. Până în comună neconținut i-au îmblătit cu săbiile peste picioare, îndem-

nându-i să jöce. Ajunși la casarmă, unul dintre gendarmi a apucat pe un țigan de pâr și pe o lățime de o palmă i-l'a tăiat cu sabia, cu piele cu tot.

În contra criminalilor jandarmi s'a pornit cercetare.

Correspondență particulară

a „Telegrafului Român“.

Sighișoara, în 5 Maiu 1897.

Dispar pe rând stegarii națiunei române — și încă înainte de timp — și într-un mod rapid, fără a lăsa sucrescența suficientă și destul de forte spre a-i putea înlocui în luptele grele și sperate ce se prepară națiunei noastre mult cercate. Și pare că e pedepsa lui Dumnezeu, că chiar acolo unde sunt mai rari stejarii națiunei, și unde lipsa se simte mai tare, ba pot dice, ireparabilă, chiar acolo să dispară.

În tractul Sighișorei am avut aproape un singur bărbat versat pe cariera juridică, creștin bun și iubitoriu de națiunea sa — și acela încă a dispărut așa de timpuriu, lăsând un gol mare pentru națiune în urma sa.

În 1 Maiu a. e. v. am petrecut la cele eterne pe dl Ioan Șandru fost senator magistratual în Sighișoara. În restimpul de 31 ani ai activității sale, a fost unul dintre amplorii cei mai laborioși și mai destoinici, câștigând stima tuturor cu cari venea în atingere, ceea ce a dovedit și conductul impositant ce l'a petrecut la cele eterne, căci pe lângă consăngeni — inteligența română locală și din tract și popor român, — l-au petrecut aproape întreaga inteligență săsescă și maghiară din loc depunându-i mai multe cununi pe sieri, dintre cari pe lângă cele familiare, am observat o cunună frumoasă dela magistrat dela colegii defunctului, apoi dela amicii Sighișoreni, dela studenții gimnaziului ev. luteran, fiind acolo răposatul profesor de limba română, dela familia Petric din Brașov etc.

Actul religios funebral l'a celebrat părintele protopresbiter al Mediasului Romulus Mircea asistat de preoții Nicolae Stoicovici din Mălăncrav și Michailă Păcală din Șulumberg, er cântările le-a executat corpul învățătoresc din loc, cu cooperarea unor învățători din tract.

Atât actul funebral cât și cântările s'au efectuat în ordine, ceea ce a făcut bună impresiune asupra publicului asistent, er la mormânt părintele Mircea a rostit o cuvântare foarte bine compusă și cu dibăcie predată, arătând trecutul defunctului.

Prin ținuta sa demnă preoțescă, părintele protopop R. Mircea, și-a câștigat stima sighișorenilor fără deosebire de naționalitate.

Pe răposatul îl deplânge neconsolabilă sa soție cu cei 4 orfani minorenii, cari acuma aveau mai mare lipsă de tată; dar îl deplânge și îl vor deplânge (căci meritele omului numai după mörte se cunosc), mulți poporeni din loc și jur, cari la ori-ce nedreptate ce li se făcea în afacerile administrative, sciau să mērgă la dl Șandru ca să le deie sfat; acum la cine vor mai merge? căci străinii dau sfaturi numai pe lângă plată — și adese-ori în defavorul plătitorului.

Nu mai puțin, ba pot afirma din convingere, mai mult a perdat comuna bisericăscă română din Sighișoara, al cărui membru activ a fost în decurs de 31 de ani, lucrând și conlucrând cu fapta și cu cuvântul, ca membru al comitetului parohial și mai mulți ani și ca președintele aceluiași comitet, la promovarea afacerilor bisericesci și școlare.

Dar în fine trebuie să ne mângăiem cu șa psalmistului, „că hotar a pus Domnul la toate“.

Noi cei cari l'am cunoscut pe răposatul mai de-apropoe, l'am stimat în viață — și îl vom stimă și aminti și după mörte, ca pe un bărbat vrednic al națiunei.

Un stimător al răposatului.

Poșta redacțiunii.

Mai multor învățători. Vē mulțămim pentru dările de sēmă. Luăm cu plăcere act despre ele, după cum puteți vedea și din articolul nostru „Văcănțe“. Suntem însă nevoiți în lipsă de spațiu a publica numai extrase, pentru a nu căde în păcatul tantologiei. Prea am spune adese-ori unul și acelaș lucru despre decurgerea examenelor.

Dlul G. Gh. Borgo-Prund. Excepții nu putem face, și din pricina, că ar trebui să publicăm toate dările de sēmă per extensum.

